

Victor
Segalen

René Leys

Tato kniha vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR.

© Rubato, 2021

Translation © Veronika Matiašková, Petr Janus, 2021

ISBN 978-80-87705-85-8

Jeho památce

V. S.

Peking, 28. února 1911. – Nic dalšího se tedy již nedozvím. Nenaléhám; poroučím se... mimochodem uctivě a pozpátku, protože to vyžaduje protokol a protože se jedná o Císařský palác, o audienci, ke které nedošlo a jež nikdy nebude udělena...

Tímto doznáním – směšným, či diplomatickým, podle tónu, jímž je vysloveno, – musím uzavřít, předtím než jsem v něm skutečně pokročil, tento sešit, z nějž, jak jsem doufal, vytvořím knihu. Ani kniha nebude. (Pěkný posmrtný název při neexistenci knihy: „Kniha, která nebyla“).

Věřil jsem, že je předem hotová, „završenější“ a prodejnější než kterýkoli zavedený román, hutnější než jakýkoli jiný soubor takzvaně lidských dokumentů. Lépe než smyšlené vyprávění zmocnila by se při každém ze svých skoků do skutečnosti veškeré magie uzavřené v těchto zdech..., do nichž nevstoupím.

Nelze popřít, že Peking je mistrovským dílem tajemného uskutečnění. A tak se trojitě rozdělení jeho měst

neřídí zákony v nich žijících davů ani ubytovacími potřebami lidí, kteří zde jedí a rozmnožují se. Hlavní město největší říše pod sluncem bylo tedy zamýšleno za svým vlastním účelem; navrženo jako šachovnice na samém severu žluté pláně; obklopeno geometrickými hradbami; protkáno třídami, rozděleno pravouhlými uličkami a pak jediným mohutným rázem vztyčeno... – následně obydleno a nakonec zaplaveno na svých pochybných předměstích cizopasníky, to jest čínskými poddanými. – Ovšem hlavní čtverec, Tatarsko-mandžuské město, byl vždy vítaným útočištěm dobyvatelů – a tohoto snu:

Uprostřed, v nejhlubším středu Paláce, tvář: dítě-muž a Císař, pán země a Syn Nebes (jemuž svět i novináři vytrvale říkají „Kuang-sü“, což je označení doby, v níž panoval, – tedy 1875–1908 po Kristu). Skutečně žil, pod jménem živého člověka, avšak nevyslovitelným... *On*, – a protože nemohu vyslovit jeho *jméno*, propůjčuji evropskému *zájmenu* veškerý důraz mandžuského pozdravu (spojené pěsti a rukávy pozdvižené ke skloněnému čelu), který *Jej* označuje... *On* zůstává postavou a vtěleným symbolem nejpatetičtějšího a nejsmrtnějšího z živých. – Jsou mu vyhrazeny nemožné skutky... a je možné, že je skutečně vykonal. Jsem si jist, že zemřel tak, jak už nikdo neumírá: na deset zcela přirozených nemocí, ale především na tu jedenáctou – neznámou – že byl Císař – neboli oběť určená už po čtyři tisíce let jako smírný celopal mezi Nebem a lidem na zemi...

... a místo jeho oběti, prostor, do nějž ho zazdili, ono Purpurové zakázané město, – jehož hradby mne nyní

zadržují, – se stalo jediným možným místem tohoto dramatu, tohoto příběhu, této knihy, která bez Něj už nemá žádný smysl...

Přesto jsem napřel veškeré úsilí k tomu, abych zachytil jeho Přítomnost a zvenčí shromáždil všechny uprchlé záblesky „Vnitřku“. V tomto ohledu jsem spoléhal na profesní pronikání našich evropských lékařů. Jsou tu, utábořeni podél „Velvyslanecké ulice“, nedaleko ústí palácové stoky, připraveni vetřít se všemi možnými škvírami, a jakmile jednou zaujali své místo, kolegiálně kousnout kohokoli dalšího, kdo by se dožadoval vstupu. Čas od času se nejvyšší místa obrátí na lékaře z určité země, a velvyslanectví této země se od té chvíle vychvaluje, že má – jako jediné – na starost Jeho Císařské Zdraví. – Dva či více pilulkových doktorů zároveň se vychloubá, že byli jako *jediní* povoláni, požádáni o radu, a s nehlubším opovržením se vyjadřují o všech ostatních. A hledí si do očí beze smíchu. Měl jsem strach, že narazím na lékařské tajemství. Projevili však jen profesní indiskrétnost... Jejich lékařské zprávy šustí tímtéž papírem, týmiž velkými hygienickými slovy, jimiž ověšují a odsuzují kteréhokoli ze svých měšťanských zákazníků. Potvrdili, že On, Jedinečný, patrně trpí dětskými neduhy, těmi, které může každý potomek svést na své rodiče... Vše uzavřeli slovem de-ge-ne-ra-ce... Zkrátka, že Syn Nebes chřadne... dědičnou chorobou!

S odporem ke svatokrádežné nevědomosti svých krajanů jsem se obrátil k místním eunuchům. To je další bratrstvo,

stejně ctihodné, ale uzavřenější. Ne každý se k nim může přidat: nejprve požadují osvědčení. Všechny funkce tu jsou restriktivní, s jistými úlevami. Takže otcovství je povoleno na vyšších stupních, a zrada na všech.

Pokusil jsem se některou z těchto osob podplatit. Výsledek neodpovídal výdajům: dozvěděl jsem se otřepané historiky, kterými už místní tisk dávno naplnil své sloupky; žádné tajemství alkovny jsem opravdu neodhalil. Na eunuchy se za to nezlobím: alkovna, vyznačená závěsy a výklenkem, v Paláci patrně neexistuje.

Zbývali čínští lékaři. Vyzbrojeni cizími recepty, avšak věrni domácímu lékopisu, jsou velmi hrdí na svoje pochybné dvojsečné vědomosti. Jeden z nejlepších svolil po dobré večeři u mne doma, sestávající rovným dílem z francouzských a pekingských pokrmů, že mi vylíčí a názorně předvede scénu lékařského vyšetření uvnitř Paláce. Povolán lékař klečí na zemi se skloněnou hlavou, poté co devětkrát padl na tvář. Císař a strašlivá stará vdova sedí výš, než může kdokoli pohlédnout. Dotazovaný lékař si netroufá promluvit. K řeči musí být přiveden. S velkou úctou se zeptá, „v které části Velectěného Těla ráčí nespravedlivě trpět Jeho Nevyslovitelná Osoba...“

Vznešená stařena odpoví za Něj, že „se mu pod kůží vzbouřily tělesné šťávy...“

Povolán lékař velmi uctivě něco doporučí. Už neví co (jistě ne zahraniční lék! – to by byl obviněn ze zrady, z pokusu o otravu, – a už vůbec ne nějaký čínský prášek! – nechali pro něj přece poslat kvůli jeho zahraničním vědomostem!).

Přesně si vybavuje následující pocit: – Cítil jsem, že mi hlava nedrží zrovna pevně na ramenou...

Uchoval si ji. Blahopřeji mu. To je všechno.

To je všechno. Vzdát tuhle partii? Dávám si poslední šanci, jak proniknout „Dovnitř“. Osvojím si jeho řeč, tvrdou „severní mandarínštinu“; – a od nynějška se obejdu bez prostředníků, bez eunuchů, budu čekat na příležitost, která mi umožní...

... říct nebo provést... co? Nevím.

Pro všechny případy se této šance držím a se zoufalou energií se vrhám na slovní zásobu jazyka „kuan-chua“. Obyčejně se o něm říká, že je třeba se mu věnovat od dětství až do stáří, než je člověk schopen psát a formulovat věty na úrovni venkovského studenta. To je možné. Skutečně se vše odvíjí snadno. Jsem si vědom svých úspěchů. – Breptám, mluvím, – řeknu už *cokoli*. Nevím, komu mám blahopřát: sobě, jazyku nebo svému učiteli? Proti vší logice jsem si uprostřed Číny vybral za učitele cizince, nevzdělaného barbara, ba co víc, mladého Belgičana! Ohromující lehkost, s níž se všemu učí, a možná i všemu vyučuje, na mne velmi zapůsobila. Oficiálně vede na Šlechtické škole kurz „politické ekonomie“. Kdekoli jinde by mě to zneklidnilo... Dohodli jsme se však, že se budeme bavit pouze čínsky, abychom si lépe rozuměli.

Můj učitel by se velmi podívoval skutečnému účelu mých setkání s ním. Je to dobrý synek významného kupce

z Velvyslanecké čtvrti. U otcových vah jsem ho nikdy neviděl. Mluví však s takovou úctou o svém otci, o obchodě, o rodině, o „hospodaření“, o domácím služebnictvu, o vozzech, koních a zásadách svého otce, – že nepochybně považuje za nemožné vést v Pekingu počestný život jiným způsobem než jeho otec... – Pokud jde o literaturu, čte Paula Févala.

Jestli se dostanu tam... kam už ani nedoufám, – on bude jako první překvapen mým úspěchem, – zděšen svým podílem na mém úspěchu... který je, jak jsem už uvedl, nepravděpodobný. – Je to dobrý učitel. Angažoval jsem ho na další měsíc. A předem prohlašuji, že jsem připraven se všeho vzdát.

30. března 1911. – A je to tu. Už nemám jednoho učitele pekingštiny, ale dva. Došlo k tomu proti mé vůli a myslím, že bych z toho měl mít radost. Ten dobrý muž na mě velice zapůsobil. Znovu začínám doufat. Kdybych tak skrze něj našel svoji pravou cestu „Dovnitř“! – Ach! Ta vede nejnižšími dveřmi, vchodem pro služebnictvo, v samé blízkosti kuchyně... Otevírá se mi za skromnou částku (protože zde se platí za všechno) deseti stříbrných taelů měsíčně a za ztracený či získaný čas půldruhé hodiny denně.

Tento opravdový „učenec“ se mi nabídl v podobě drobného muže neurčitého věku s krátkýma nohama – a s tváříd prodchnutou zdvořilostí, již klonil k zemi. Povšiml jsem si jeho podivuhodného deštníku, rovněž neurčitého věku a bez špičky. Po způsobu kolombského obchodníka s pravými měsíčními kameny a falešnými topasy mi předložil hrst vybledlých francouzských navštívenek. Moji krajané ověřili jeho znalosti a shledali je rozsáhlými; jeho metodu jasnou; jeho trpělivost bezbřehou... a konečně konstatovali jeho věrnou náklonnost k Francouzům od onoho období

v jeho životě, kdy se zkompromitoval ve známé aféře s Boxery a náhle se obrátil ke katolicismu, následkem čehož u nás našel azyl.

Přišel by jednou požádat o azyl mě? V dnešním Pekingu panuje všude takový klid!

Z mého jazyka nezná nic. Beze studu vyslovím několik slov, která jsem si zapamatoval z jeho jazyka; a myslím, že jsem správně pochopil, částečně s pomocí mého boye, že dlouho vyučoval „kuan-chua“, severní mandarínštinu, v jedné policejní škole sloužící Paláci; – že za toto místo vděčil rodičům své mandžuské ženy, která je „společnice osmého řádu“ sedmé konkubíny v období Sien-feng... (Druhé císařství! To tedy zrovna neomladí!) Co se jeho týče, je to „Číňan z korouhví“, potomek oněch chrabrých synů Chanu, předčasně se přidavších k Mandžům, kteří uznali za vhodné sloužit dobyvatelům spíše než komukoli jinému. – Další důvěrné informace, u nichž nemohu s určitostí ručit za překlad... Jsem si však jistý tím, že vyučoval na policejní škole v Paláci... Použil snad dokonce slovo „tajný“.

To znamená opravdu proniknout dovnitř nejnižšími dveřmi! Toužím vejít. Takže činím dobře, když ho ihned žádám o radu. Abych šetřil jeho citlivost, kterou mu jako všem jeho krajanům ohledně důvěry vůči nám přisuzuji, rozhoduji se zabránit tomu, aby se u mě setkal s mým prvním učitelem, malým Belgičanem. Tolik jsem četl o nevědní nedůvěře čínského lidu!

Ještě jeden krok, a já toho malého Belgičana propustím!

Ne. Stačí, když pomocí zdvořilé lži vysvětlím přítomnost toho druhého u mě. Bude plnit nějakou neškodnou funkci... bude to můj sekretář... nebo ještě příhodněji, můj přítel. To je znamenité. Nevím, jak se v čínštině řekne slovo „sekretář“, a tak už dlouho nazdařbůh používám výhodné označení „přítel“.

Bude ale lépe, když jejich setkání zabráním. Hlavně by se mi před noseem mezi sebou bavili se záviděníhodnou lehkostí a používali by obraty, kterým začátečník nerozumí, skutečnou slovní stenografii, která dráždí. A pak by se mohl můj Belgičan vyptávat Číňana z korouhví na jeho funkce – funkce učitele v palácové škole – policejní škole... Ano, nyní jsem si jist, že jsem rozuměl správně: „tajná policie.“ A zde je pochopitelně na místě diskrétnost.

Rozhodně se u mě nesmí setkat.

9. května 1911. – Zato dnes se objevil někdo, koho mohu svým budoucím mandžuským známým bez obav představit. Především se ale on sám představil mně – oboustrannou navštívenkou. Na „čínské“ straně jsem s hrdostí dokázal přečíst jeden ze tří znaků tvořících jeho jméno, nejdůležitější z jeho titulů: „úředník na Ministerstvu spojů“, – a bez váhání i jeho komplikovanou adresu, která je, pomineme-li světovou stranu, stejná jako moje. Bydlíme v téže ulici, ve stejném „chu-tchungu“, on u „Severní brány“, já na jihu. Jsme sousedé. A právě této náhodě vděčím za jeho návštěvu. Beru si z toho jedině: tenhle muž „něco“ znamená na Ministerstvu spojů!

A tak ho vybízím, aby se usadil. Už sedí, ztěžka oddychuje, dělá si pohodlí: – Je prý šťasten, že „vyslídil“ Francouze, který se podle všeho zajímá o Číňany... Opakuje:

- Pane, to je tu zatraceně vzácné!
- Promiňte, myslíte Francouze?

– Ne! Lidé, kteří se zajímají o Číňany. Když jsem viděl, že jste dorazil do této výstřední čtvrti a pronajal si dům hned vedle hvězdárny, bylo mi jasné, že vy Číně rozumíte.

– Tak rychle?

– Rychle? Já jsem tu už téměř deset let a tři měsíce.

– A tři měsíce. To je počítáte?

Nadutě prohlašuje:

– Nu ano! Bylo to nutné! Bylo to skutečně nutné! – Nezbytné pro mé obchody.

Nemám vůbec chuť slyšet čísla. Pokračuje:

– Víte, já jsem přesvědčen, že s Číňany se dá jednat jen po čínsku. Jinak jen ztrácíte čas... Nedůvěřují vám... vůbec nic od nich nedostanete...

To je mi dostatečně známo.

– Udělal jsem to jinak. Nejprve jsem se jako vy nastěhoval do Tatarského města. Mám domácí služebnictvo, platím jim po čínsku tři dolary. Mám mezky, – žádné koně! – mám čínský vozík...

Důvěrně dodává:

– Mám ženy.

Nijak mě tím neoslňuje. Zakusil jsem a ochutnal ženských polobohyň, které Peking, hlavní město Severu, dává svým význačným hostům i přelétavým milovníkům k dispozici... Zrovna na severu Velvyslancecké čtvrti... Tento pán mi nepochybně chce nějakou nabídnout...

– S jednou jsem se právě oženil.

– Vy...

Zbystřím. Pohled novomanžela září uspokojenou počeštností. Tisícerá omluva, že jsem pomyslel na kuplířství... Pokračuji:

– Oženil jste se jen s jednou?

– Zatím s jednou, se svou hlavní manželkou. Ostatní budou jen mými konkubínami.

Nevím jistě, zda mu mám dát rozhřešení, nebo mu závidět, nebo mu blahopřát... Vysvětluje:

– Bylo to nezbytné kvůli mému postavení „úředníka“, a především kvůli smlouvám...

To na mě zapůsobilo. Kdo ví! Tenhle soused je, jak se mi zdá, na dobré cestě proniknout do tajů čínského života. Ten dojde daleko! Určitě už zná spoustu vchodů... Musím ho...

Někdo klepe. Je čas belgické výuky. Můj boy zcela samozřejmě a bez okolků uvádí příchozího a teprve po chvíli se táže, zda může „cizí učitel“ vstoupit. Samozřejmě! – Není nic snazšího než mimochodem představit... Pan... – A ejhle, nemožu si vzpomenout, jak se přesně jmenuje... „můj malý Belgičan“ – na jeho příjmení, no to se podívejme! Jeho kupecké jméno!... Vyléknu se z toho a říkám: „Učitel na Šlechtické škole! Pak si znovu nenápadně přečtu zadní, evropskou stranu navštívenky toho druhého: – ... a pan... pan Jarignoux, úředník na Ministerstvu spojů.

A vidím dvě zcela odlišné osoby! – Mladý Belgičan je navzdory svému původu štíhlý a snědý, má podivně matnou pokožku a zřídka kdy se uráčí upřít své velmi krásné oči na úředníka, který je podsaditý, světlollasý, bystrý a růžolící,

navzdory pětáctýřiceti letům, znatelným na jeho převislých tvářích a vráskách. Podali si ruce. Procházejí kolem sebe. Obřadně úředníka vyprovázím. Ten se ohlédne, ukáže na toho druhého a polohlasem se ptá:

- Vy toho chlapce znáte?
- A vy?
- Já? Ach, vůbec ne. Vůbec ne.

A slibuje mi, že přijde zas, že bude pěstovat dobré sousedské vztahy, že mi pomůže „porozumět“ čínštině.

Křídla dveří se zabouchnou, měděné panty zavrzejí. Vracím se zpět a ptám se:

- Řekněte mi, už jste se někdy s tímto „pánem“ setkal?
- Ano, myslím, že jsem ho viděl u svého otce.

A s ostýchavým znechucením, které z jeho mladých, pěkně tvarovaných úst zní dosti zábavně:

- Prý má čínské manželky.
- Nu a?
- Chcete, abychom se dali do práce?
- Ano... ano... pravda... oznámil mi svůj brzký sňatek...

Ale vrtá mi hlavou: jak k čertu může Evropan uzavřít zákonný sňatek s Číňankou? Myslel jsem si, že je to zakázané...

Můj učitel odtrhne oči od textu, jímž s poněkud přílišnou pozorností listoval, a nasadí opovržlivý výraz, který působí na jeho svěží tváři příliš vážně.

- To proto, že je to „Číňan“!
- Ne! Copak jste ho, můj milý, neviděl? Světlovlasý, růžolíci, s kulatýma šedýma očima a přízvukem! A s tím

jménem: Jarignoux, to přece nemůže mýlit! Je to rodák z Pikardie!

Můj učitel stupňuje své opovržení:

– Už to není Evropan. Nechal se naturalizovat. Přesně před dvěma a půl měsíci se stal Číňanem: potřeboval k tomu deset let pobytu.

Můj učitel zní tak odmítavě, že jsem čím dál zvědavější. Jak je vzdálen od čínského života, od „proniknutí“ do čínského tajemství! Dávám mu to pocítit:

– A vás to nikdy nelákalo? S vaší pekingštinou! Vždyt vy...

– Já?

Oči mu zahoří:

– Já! Ne. Nikdy.

Vzpamatuje se a přinutí mě pustit se do práce.

Znaky se trochu chvějí. Jsem myšlenkami jinde. Nepochybně se plná naturalizace v Číně neobejde bez závažných nepříjemností. Je na první pohled zřejmé, co člověk ztrácí: privilegia cizince, kterých je lépe se *nedotýkat*... Od té chvíle už spadáte pod čínskou justici. Mohou vás udat, sesadit, rozsekat, setnout s rychlostí a lehkostí, jakou evropské právo nezná. Justiční omyly tu nejsou častější... ale hůř se napravují. Také tu mají dřevěný límec, krutý druh mučení, který jsem našel podrobně popsáný v západních obrázkových časopisech.

Koneckonců, z jeho odpadlictví plynou jen samé výhody – pro mě. Pan Jarignoux je můj soused a čínský poddaný. Mohu tedy, když se vyhnu jeho nepříjemnostem, mít

(možná) podíl na jeho ziscích. Pomůže mi navázat styky. Představí mě svým novým spoluobčanům, – a ti zase vysokým hodnostářům; rádcům trůnu... Princům královské krve...

Je jisté, že Palác se mi otevírá. Ale sloupce znaků úhledně vyrovnané na papíře se stále neklidně chvějí. Přestávám vnímat monotónní komentář belgického hlasu. Už to nevydržím. Ještě dobré dvě hodiny bude světlo.

Po dvacáté se chystám vydat podél hradeb, abych se dotkl čtverce zdí, do nichž mi bude z jedné či druhé strany umožněn přístup... o tom už nepochybuji.

Vyprovázím svého učitele.

– Trochu mě bolí hlava... Vyzírám na vzduch do okolí hvězdárny... V jihovýchodním koutě Tatarského města je kousek zeleně a stromů, který je úplně... Jakže, vy to místo neznáte?

– Já se vracím domů. Otec mě dnes potřebuje brzy.

S úlevou se s ním rozcházím. Je to dobrý syn význačného kupce.

A to už za sebou nechávám hvězdárnu a „jihovýchodní cíp“ a ostrým klusem mířím ke svému cíli, Císařskému městu, v němž je skryto Purpurové zakázané město, – onen „Vnitřek“. Už podesáté se jej chystám oblehnout, obklíčit, ohledat jeho přesné obrysy, kroužit jako slunce u paty jeho zdí na východě, na jihu a na západě, a bude-li to možné, uzavřít tento okruh ze severu.

Vyhnul jsem se dláždění ve Velvyslancecké ulici, příliš čistému a tvrdému pro kopyta mého koně. Když tváří

k západu protnu magnetickou a císařskou osu, mám po pravici dynastickou bránu paláce, Ta-čching-men, bránu Velké čistoty. Zdravím ji uctivě pohledem; tato trojitá nízká brána natřená narůžovělým okrem jako celé hradby Zakázaného města, pokrytá velkými šedými skvrnami, je mi natřikrát uzavřena. Zleva mne drtí svými vysokánskými střechami Čeng-jang-men, „brána Správného světla“, které všichni lidé z města familiérně říkají „Čchien-men“ a která pod svým obloukem vyznačuje průchod mezi dvěma světy: jedním vnějším, „Čchien-men-waj“, čínskou říší se svými rozkošemi, poplatky, hostinami, a tím druhým, uzavřeným, obkrouženým, obezděným, „Čchien-men-nej“, skrytým městem a v jeho středu samotným Vnitřkem. Na okamžik spočinu mezi uzavřenou ctností po pravici a zívající neřestí po levici, a pak obě nechávám za sebou. Zamyšleně klušu davem, který se mi obratně vyhýbá, po starodávném propadlém, opotřebovaném a ctihodném dláždění a vydávám se na objížďku kolem zakázané zdi, kterou mám stále po pravici.

Směřem k západu poněkud zavádí. Je nucena se přizpůsobovat obrysu jezer. Nedrží tu pravouhlý tvar jako na východní straně. V jejím zakřivení je možno vytušit podobu zahrad, které chrání. Přes její cimbuří se dají zahlédnout vrcholky stromů, vlasy pod modře a žlutě lakovanými střechami... S hlavou v oblacích nechávám svého koně klusat těsně podél příkopu.

Po levici mám vysokou čínskou stavbu, jejíž výška v blízkosti Paláce, od něž ji odděluje jen ulice, působí

paradoxně. – Nade dveřmi rozeznávám velký arabský nápis. Je to mešita.

Je to tak, navzdory vzájemnému vyvražďování a dlouholetému pronásledování tu chtě nechtě žije dvacet milionů muslimských poddaných, kteří byli před nedávnem násilně připojeni k Říši.

Tato mešita se dosti nečekaně vypíná nad císařskou zdí. Pozoruje vše s beztrestnou zatvrzelostí. Ve dne v noci se odvažuje onoho pohledu, po němž já tolik toužím, pohledu *přes zeď...*

Poté co jsem zahnul v pravém úhlu doprava, cválám teď zpříma dlouhým, prachem vystlaným stromořadím souběžně s hradbou k severu. V dálce se s každým pohybem mého koně zvětšuje brána Si-chua-men, zatímco kolem mě se nic nemění; natolik je zeď široko daleko jednotvárná.

Zvolňuji znovu do kroku, obracím k východu a projíždím branou. Ocitám se v Císařském městě, v kterém dnes mohou bydlet všichni prvotřídní dobyvatelé... avšak v blízkosti Paláce, Vnitřku, Středu, od nějž mě dělí jediná zeď. Přesněji řečeno, i zde přecházejí cimbuří velké šedé, žluté a modré předměty, které strpí pohled smrtelníků: hřebeny chrámových střech, dvoupatrové paláce a mohutná baňatá cibule „Bílé věže“, která zde vystavuje na odív své vypůjčené břicho, své tělo buddhistické „dágoby“, svůj hinduistický charakter... Je opravdu mladá! V porovnání se čtyřmi tisíci lety čínského věku a pravého „nebeského“ kultu vyhlíží zbožnost, jíž se nadýmá, skutečně trochu jako její tvar, tak trochu... „secesně“.

A navíc mě rozčiluje. Je v Paláci cizinkou. Ba co hůř! Je to nevěřící! Nepatří tam! Obrácen v sedle, nespouštím z ní oči a objíždím dlouhou vlnovku hradeb, v jejichž středu stojí. Nechávám koně jít krokem... Cesta je volná a kromě toho jsem jediný Evropan. Čínské trakaře mi uhnou.

Bílá věž zmizela. Přitahuji uzdu svému koni, který se vzpíná: deset kroků před námi je jiný jezdec, Evropan – má potíže se svým zvířetem. To přímo uprostřed ulice – třebaže je prázdná – vyhazuje všemi čtyřmi. Kůň je dost živý, ale nevidím nic, co by ho mohlo znepokojovat... Tudíž je na vině nervozita jezdce! Místo toho, aby zvíře uklidnil, pobízí ho sem a tam: prohlíží odshora dolů zdi – pak zábradlí po své pravici... – cesta tam přechází přes násep, který tvoří mohutný hrbol... něco hledá... konečně se napřimuje: vždýt je to můj učitel!

Nachytil mě. „Hvězdárna“ a „Rohový pavilon“ jsou odsud na míli daleko – a navíc přesně v protilehlém rohu, než se setkáváme! Ale co on sám?

Velmi zdvořile mě zdraví, bez údivu a studu. Jeho kůň se naráz uklidnil a zcela přirozeně nabral směr a tempo mého koně, jako by mířil do stejné maštale. Poněkud zaváhám:

- Neříkal jste, že jezdíte na koni.
- Ach! Projíždím koně svého otce.
- Zdá se mi trochu lekavý.
- Má strach ze všeho. Už mě osmkrát shodil.
- Proč na něm tedy jezdíte?
- Je to nejzábavnější...

V tu chvíli se jeho kůň vzepjal, vrhl se na mého, pak na mě, pysky odhalily strašlivý chrup... V pravém okamžiku uklouzne na dláždění, dvakrát poskočí, dostává řádný výprask a za mohutného supění se ráčí uklidnit. Byl jsem dosti otřesen. Můj učitel, vzpřímen v sedle, se za své zvíře omlouvá...

Říkám:

- Všiml jste si, jak zní ulice dutě?
- Ne... Ach, ano, možná... Je tu palácová stoka...
- Stoka?... nebo vodovod? Kudy se vlastně voda ze tří jezer dostává do Paláce?

Nic o tom neví. O Paláci ví jen to, co o něm vědí „lidé“: zná vnějšek, omítku. Navrhuji mu, abychom se vrátili společně.

- Severní stranou?
- Severní stranou, pokud možno.

Jednou či dvakrát jsem ztratil cestu, když jsem se pokoušel objet linii hradeb.

- Můžeme. Dovolte...

Předjede mě a pustí se spleť uliček. Zeď nás přerušovaně provází: ztrácíme ji a zase nacházíme, vzdalujeme se od ní a znovu se přibližujeme přes prostranství zaplněné hnojišti a dětmi. Cesta, o níž jsem si myslel, že bude odpovídat pravouhlému uspořádání velkého šachovnicového města, se podobá „tahům jezdcem“.

Můj učitel jede zčerstva, zpomaluje jen proto, aby na úzké cestě v plném klusu zabočil další uličkou... Je jisté, že tato cesta vede velmi blízko, blíže než jsem si kdy troufal já,

kolem Velké zakázané zdi, již je občas možno se přes úzký příkop dotknout. Konečně vyjždíme na severní straně Paláce.

Je to místo, které dobře znám, ale vždy jsem k němu přijížděl odjinud: po širokých cestách pro povozy! Dokázal bych se tu znovu zorientovat? Tamhle je „Uhelná hora“: projedeme mezi ní a řadou budov samotného Paláce.

Můj učitel ukazuje na návrší ověncené pěti pavilony, které představuje nejvyšší bod, a říká:

– Je to k smíchu! Všichni Evropané jí říkají „Uhelná hora“.

– Nu a?

– Prostě je to směšné. Pravé jméno zní „Hora kontemplace“.

Pozorně si ještě jednou prohlížím ten pahorek – možná uměle navršený – ověncený pěti elegantními pavilony, které tam nahoře ještě poutají pár odlesků opožděného slunce...

A říkám s lítostí:

– Ovšem. Odtamtud shora se jistě dá pozorovat celé Tatarské město, – ba i Čínské město... a do Paláce se můžete vnořit, jako když...

– Ne, přerušuje mě se vsí rozhodností učitel. Střecha Čchien-čching-tien brání ve výhledu.

Pohlédnu na něj. Nezměnil se. A přesto ví, že v Paláci je Čchien-čching-tien, jehož střecha při pohledu odtamtud shora ční nad jižním obzorem? Tedy...

– Vystoupil jste na ni? Dá se na ni vystoupit?

– Ne, odpovídá. Vím to od jednoho z mých žáků, který je synovcem prince Langa.

– Ach! Vy vychováváte princovy vnuky?

– Samozřejmě, ve „Šlechtické“ škole!

Chápe se otěží. Zastavuji jej.

– Pojedme krokem. Dopřejte mi pohled přes zeď jižně k Paláci.

Vztyčím se v sedle. Palácové příkopy jsou plné až po okraj, jako nádrž nasycená dešti, hustou vodou, vystlanou bahnem a mízou; nezčeřenou vodou barvy olova, která ztěžka nese – jako lak uchovávající její hlubiny – kruhy velkých, oblých, měkce zelených listů: palácové lotosy brzy rozkvetou... V této vodě bez jediné vlnky se třpytivě zrcadlí žluté střechy pavilonů; a já vidím dvojitou, převrácenou řadu zubů jejich cimbuří... Voda nezdolně nese všechnu tuto nehybnou tíhu a celý tento soumravný okamžik, jehož hutnost mne tíží...

Můj učitel na mě čeká opodál; bez hnutí, zdvořile – podivuhodnou krásu této chvíle vůbec necítí. Necítí, že tyto odlesky ve vazké vodě, tyto výchozy věcí vzešlých z neznámé hlubiny bahna se zde vyjevují záměrně, spravedlností Nebes, aby zobrazily tajemnou krásu Vnitřku a zároveň nemožnost ji spatřit. Zazděné vášně, životy dynastií... dozvím se o nich bez pochyby ještě méně než o blátě v tomto jezírku, jehož jediným zjevením jsou jeho květy... a pár páchnoucích bublin...

Přesto mám potřebu se svěřit. Hodina je příliš tíživá: a on je tady. Koneckonců ten chlapec mi velmi příhodně

sdělil jméno „hory“, z níž se pozoruje... Blížím se k němu. Pohledem ukazují na Palác, příkopy, nehybnou vodu, noc, naznačují pokročilou hodinu... A říkám...

... Všechno bez přerušování vyslechl; dokonce i když šlo o některé málo známé podrobnosti ze života vznešeného a drahého vězně Říše, panovníka období Kuang-sü. Sdělují mu všechno, co vím: tajemství... všechny domněnky... které jsem si vytvořil – a dovádím k hranicím logiky zázračno, jež rozkvétá a přebývá tam, blízko nás, v srdci Purpurového města...

Když se odmlčím, nepronese žádnou hloupou poznámku. Neřekne třeba: – „Pravdu o jeho smrti jsme se tehdy dozvěděli z novin.“ – Jsem mu za to vděčný. Na moje nečekané důvěrné sdělení mi odpověděl jen mlčením. Výborně.

Dodávám:

– Stále lituji, že jsem do Číny dorazil příliš pozdě. Denně se setkávám s lidmi, kteří při audienci vstoupili dovnitř a mohli ho zahlédnout. Ovšem pochybuji, že dokázali skutečně *vidět*.

– Já jsem ho viděl, pronáší učitel s náhlou úctou...

Ještě jedna zastávka. Vyrážím znovu vpřed. Koně větrí návrat a zrychlují. Nedá se už klusat vedle sebe a je třeba značné zručnosti, máme-li se vyhnout velkým lucernám zavěšeným těsně nad zemí mezi koly vozíků tažených mulami... Přesto můj společník pobízí koně. Průjezd tak hustou temnotou je poněkud šílený... a já zastavuji celý

vyjevený vedle jeho koně, z něhož on už seskočil, před nevábně osvětleným krámem.

– Ach, mám zpoždění. Otec mne již dlouho čeká. Nechtěl byste si se mnou vypít šálek pekingského čaje, jaký jste ještě nepil?

Zakryje své zpoždění mou přítomností. Přijímám. Rád bych ho znovu viděl v plném světle...

Vstupujeme. Směšný evropský příbytek. Ale je tu doma. Pak už mi přichází v ústrety sám pan otec, „přijímá“ mě, usazuje, děkuje mi, že jsem tak laskav a starám se o jeho syna – o toho „zatroleného syna“. Piju jeho čaj – vskutku znamenitý – a myslím jen na to, jak bych odešel, neboť světlo tohoto kupeckého útočiště vrátilo náhle mému učiteli vzezření, jaké má každý večer ve světle lampy...

A vskutku, jak je tu vše nevzhledné! Amorek ze saského tvarohu natahuje paže ke květinám tak věčným, že by je člověk mohl považovat za umělé. Čajový servis byl dovezen ze Sacumy, přes Hamburk. Ani připomínka, byť neobratná, krásných čínských předmětů, uprostřed nichž se zde chtě nechtě všude žije.

A přece... tyhle dvě porcelánové nádoby ve vyhnanství, odložené jako odpadky u domovních dveří... Skutečný čínský porcelán; velmi obstojný, byť nový (neboť nese kartuši, v níž rozeznávám pečeť císařské dílny „velké dynastie Čching, období Kuang-sü“ na žlutém pozadí, v němž plavou draci). – Co jen tu dělají ti přeběhlíci z Vnitřku? Tady, u vchodu do tohoto sudu melasy, na prahu téhle konzervy, kupeckého krámků?

– Ano, praví můj učitel, který si při mém vyprovázení povšiml, jak na nich spočinul můj pohled, a odpovídá na můj úžas, – ano, pocházejí *odtamtud*.

A poprvé mimo placené hodiny se odváží použít čínštinu:

– Pocházejí z Paláce, z Ta-nej.

A vyprovází mě až na chodník, prostovlasý, na každém kroku se uklání a stejným tónem se omlouvá:

– Promiňte, že dál nepůjdu.

Když se obrátím, abych se s ním po čínském způsobu rozloučil, vidím nad jeho hlavou zářit otcovu obchodní značku a jméno: „Import and Export Leys & Co.“

No ovšem. Jmenuje se „Leys“, a teď si dokonce vzpomínám i na jeho křestní jméno „René“.

Je to tak. Můj učitel se jmenuje „René Leys“.

Victor Segalen

René Leys

Z francouzského originálu *René Leys*
vydaného nakladatelstvím Gallimard v Paříži roku 1971
přeložili Veronika Matiašková a Petr Janus
Jazyková redakce Petr Janus
Odborná spolupráce Denis Molčanov
Jazyková korektura Jiří Kettner
Obálka a grafická úprava OFICINA
Sazba JT
Vydalo nakladatelství RUBATO v Praze roku 2021
Vytiskla TISKÁRNA PROTISK, s. r. o., České Budějovice
První vydání
ISBN 978-80-87705-85-8

RUBATO
Sarajevská 8
120 00 Praha 2
www.rubato.cz
studio@rubato.cz